Elena Nedelciuc
Institul de Filologie al MECC
(Chişinău)

AMNEZIA GENERALIZATĂ ŞI AMPUTAREA MEMORIEI ISTORICE A BASARABIEI ÎN TEXTELE LUI IOAN MÂNĂSCURTĂ

Generalized amnesia and the „amputation" of the historical memory of Bessarabia in the texts of Ioan Mânăscurtă

Abstract: Ioan Mânăscurtă is one of the most relevant essayists and publicists who revealed our Soviet past. The essayist notices the horrors of a criminal policy, being in that hell, within a habitat of ordinary people, who were living a tragedy, many of them without conceiving its proportions. Ioan Mânăscurtă brings up-to-date the darkest themes of our national history: the deportations, the Soviet occupation of the Bessarabians, the anti-Romanian politics, which malformed the collective mentality of our nation.
Keywords: Soviet period, journalism, war, mentality, ideology, manipulation

Rezumat: Ioan Mânăscurtă este unul dintre eseiştii şi publiciştii cei mai relevanţi în ceea ce priveşte dezvăluirea trecutului nostru sovietic. Eseistul dezvăluie ororile unei politici criminale, din interiorul vieţii trăite în acel infern, din habitatul oamenilor simpli, care trăiau o tragedie, mulţi dintre ei fără să-i conştientizeze proporţiile. Ioan Mânăscurtă readuce în actualitate temele cele mai întunecate ale istoriei naţionale: deportările, mancurtizarea sovietică a basarabenilor, politica antiromânească, care au malformat mentalitatea colectivă a neamului nostru.
Cuvinte-cheie: perioada sovietică, publicistică, război, mentalitate, ideologie, manipulare.

Ioan Mânăscurtă este unul dintre eseiştii şi publiciştii cei mai relevanţi în ceea ce priveşte dezvăluirea trecutului nostru sovietic. Eseistul dezvăluie ororile unei politici criminale din interiorul vieţii trăite în acel infern, din habitatul oamenilor simpli, care trăiau o tragedie, mulţi dintre ei fără să-i conştientizeze proporţiile. Ioan Mânăscurtă readuce în actualitate temele cele mai întunecate ale istoriei naţionale: deportările, mancurtizarea sovietică a basarabenilor, politica antiromânească, care au malformat mentalitatea colectivă a neamului nostru. Personajele sale sunt porta-voce a autorului, expunând fără ocolişuri adevărurile istoriei. Ştefan Grozavu, din nuvela „Problema fericirii", Leopold Morariu „cu glasul de bronz", prietenul F, cu amintirile sale din perioada războiului şi din vremea „eliberării sovietice", copilul naiv „preocupat de moartea eroică" etc. sunt dintre cele mai memorabile personaje din publicistica lui Ioan Mânăscurtă.

BDD-A28170 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:16 UTC)

Povestirea „Când eram să mor pe un câmp de luptă” prezintă într-o stilistică austeră, care să lase adevărul istoric să respire cât mai autentic, tragediile la care a fost supus poporul nostru, deconstruind mitologia sovietică a sacrificiului vieţii în numele patriei sovietice, în numele războaielor „victorioase”. Istoria este prezentată din două perspective: a *copilului sovietic* ce urma să fie educat conform perceptelor societăţii de atunci, orientate asupra creării unui model de cetăţean, devotat patriei „noi” şi din perspectiva ulterioară şi completă a adultului: „… în toate cărţile citite scria că e o fericire să mori pentru patrie, acceptam să înghit şi această cumplită nedreptate. Ar mai fi de spus că ideea asta cu moartea pentru patrie nu se iscase din senin în căpuşorul meu de copil. La şcoală eram învăţaţi că toţi pionerii de treabă muriseră demult prin războaie victorioase, colectivizări benevole şi în alte împrejurări la fel de eroice. Aşa că era chiar la modă să mori pentru ceva sau, mai ales, pentru cineva” [1, p. 122-123].

Situaţia dramatică a acelor vremi este expusă de autor cu multă ironie şi autoironie amară. Într-un context social extrem de ideologizat, copilul vede în „moartea eroică” un fapt firesc, iar „câmpul de luptă e un loc minunat pentru o treabă ca asta. Ceva mai bun nu putea fi inventat”. Perspectiva copilului este alternată cu cea adultului, care completează, corectează, nuanţează perspectiva de cândva a copilului: „Mai apoi, firește, am înţeles că pentru Patrie – dacă ai o Patrie! – trebuie să trăieşti, chiar eşti dator să trăieşti, şi că – ceea ce e şi mai trist, dacă nu chiar măreţ, – nu este deloc uşor să trăieşti” ” [1, p. 123]. Influenţaţi ideologic împotriva „duşmanului de clasă” erau atât maturii, cât şi copiii. Luptele adulţilor se proiectează în jocurile de copii, care nu pricep deloc gravitatea acestui „joc al morţii”. Într-o joacă de copii, verişorul este prins „prizonier în calitate de spion, diversionist” [1, p. 133]. „şi pentru că execuţia să fie în spiritul celor mai frumoase tradiţii revoluţionare şi de luptă ale poporului sovietic, dar şi pentru ca vecinii să nu audă detunătura, l-am băgat pe vărul meu în casă, i-am legat mâinile la spate şi l-am pus la perete, somându-l cu glas înfricoşător să recunoască cu cine ţine – cu ruşii sau cu nemţii? Vărul meu, care nu prea avea habar de politică şi de lupta ideologică din motiv de vârstă fragedă, clămpănea din ochi şi scâncea, întărindu-mă în convingerea că am în faţă un duşman perfid şi bine deghizat. (…) Dacă am văzut că nu scot de la el nimic, l-am impus să strige cât mai tare: *Za Rodinu! Za Stalina!* – după care am tras” [1, p. 133-134]. Finalul scenei intensifică „valoarea” aspiraţiilor comuniste (omorârea aproapelui fără nici un sentiment uman), nuanţând marea luptă ideologică şi geopolitică de care erau afectaţi şi copiii. În contradictoriu cu naivitatea copilului, vine perspectiva maturului, cu un mesaj lucid, opus totalmente dogmelor şi stereotipurilor comuniste: „Necăjitul de mine, neînţeles atunci şi acum, am fost pedepsit exemplar, ca să însuşesc pentru tot restul vieţii că cel mai groaznic şi pururea neiertat păcat este să ridici arma asupra fiinţei umane, indiferent dacă-i verişor, negru sau marţian” [1, p. 135].

Problema identităţii poporului dintre Prut şi Nistru este tratată şi în povestirea „Tulburătorul undeva, de la Hotar”. Întrebarea privind descendenţa poporului nostru este chinuitoare pentru personajul lui Ioan Mânăscurtă. „Iată întrebarea cea mai frecventă: cine eşti şi de unde vii?] [2, p. 288].

BDD-A28170 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:16 UTC)

Amprenta biografică a scriitorului o percepem şi din fragmentul în care satul Popeşti este descris în toată splendoarea lui: „Eu descind din Popeşti şi, în mod firesc, sunt tributar acestui loc şi acestei localităţi. Ca să-l onorez şi să mă onorez, zic aşa: cel mai frumos loc din mâneca dreaptă (poate, stângă) a Căii Lactee, dacă n-o fi din întregul Univers” [2, p. 288].

Nu este deloc întâmplător titlul altei povestiri: „Hai să dăm mână cu mână” (care face trimitere la *Hora Unirii* scrisă de Alecsandri), în care autorul descrie visul de a ajunge în „frumoasa ţară de peste Prut”. Amintirile nefericite din copilăria „sovietică” şi urmările catastrofei comuniste sunt relatate cu iz ironic pentru a diminua din tragismul evenimentelor din „perioada de comă” a Basarabiei: „Nu-mi amintesc exact în ce an, dar sigur în perioada dezgheţului hruşciovist, rudele de gradul întâi au căpătat dreptul (auzi dreptul!) să-şi viziteze părinţii, fraţii şi copii rămaşi peste Prut, fireşte, doar o singură data pe an, dar pe un termen fabulous de tocmai 45 de zile. Astfel, peste cam douăzeci de ani de despărţire forţată, mama a avut nesperata şansă să-şi revadă surorile, eu fiind lăsat în astălaltă de Prut parte în grija unor rude”.

Proza scriitorului reflectă realitatea trăită a acelor cumplite vremi. Dens în scriitură şi idei, Ioan Mânăscurtă modelează stilistic fiecare frază, scrie textele cu mult sentiment patriotic şi ne îndeamnă să medităm asupra prezentului şi asupra zilei de mâine, prin filtrul critic al analizei. Scriitorul dispune de un spirit fin al observatiei, de umor şi strategii literare care asigură o lectură savuroasă, cum bine observă Tatiana Potâng: „Acuitatea spiritului de observaţiei al prozatorului funcţionează ireproşabil în surprinderea amănuntelor, cinismul viziunii narative născându-se din confruntarea conştiinţei cu deformările sociale. Privită nu fără un aer detaşat de superioritate, lumea este contemplată din perspectiva inteligenţei pure, efectul generalizator fiind acela de cufundare în spaţiile unor mişcări vitale, animate de căutarea unui orizont tonic, optimist, chiar dacă tristeţea dă poate fibra cea mai puternică texturilor narative ale lui Ioan Mânăscurtă” [3, p. 579].

Prozele lui Ioan Mânăscurtă sunt o provocare la aducere-aminte în timpurile tulburi ale postmodernităţii, când suntem tentaţi să ne uităm grăbiţi trecutul, cu dramele, dar şi cu lecţiile istorice valoroase ale acestuia.

Referinţe bibliografice

1. I. Mânăscurtă. *Marea vânătoare.* Chişinău: Principes, 2005.
2. I. Mânăscurtă. *Desluşirea semnelor*, Principes, Chişinău, 2016.
3. T. Potîng. *Ioan Mânăscurtă: ieşirea din timp*. Chişinău: Princeps, 2014.

BDD-A28170 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:16 UTC)